

Universiteit
Leiden

The Netherlands

Review of J. Horjus (2023) Wij moeten wat meer durven: biografie Jannes Reiling (1923-2005)

Krijger, T.E.M.

Citation

Krijger, T. E. M. (2024). Review of J. Horjus (2023) Wij moeten wat meer durven: biografie Jannes Reiling (1923-2005). *Ntt Journal For Theology And The Study Of Religion*, 78(4), 292-294.
doi:10.5117/NTT2024.4.007.KRIJ

Version: Publisher's Version

License: [Licensed under Article 25fa Copyright Act/Law \(Amendment Taverne\)](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4214837>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

History of Christianity

Jelle Horjus, *Wij moeten wat meer durven: Biografie Jannes Reiling (1923-2005)* (Gorredijk, Noordboek, 2023), ISBN 9789464711400; 485 pp., € 39.90.

Verdient de baptistische theoloog Jannes Reiling (1923-2005) wel een vuistdikke biografie? Jelle Horjus doet er aanvankelijk alles aan om zijn lezers van een ontkennend antwoord te overtuigen: Reiling was theologisch allesbehalve vernieuwend, liep met zijn keuze voor het naoorlogse doorbraaksocialisme onder de Nederlandse predikanten zeker niet voorop en is, amper twintig jaar na zijn dood, zelfs in baptistenkring “vrijwel vergeten” (9). Wie de levensgang van Reiling nagaat vanuit het perspectief van de Nederlandse baptistenwereld zélf, zal volgens Horjus echter bevestigend moeten knikken. Sterker nog, Horjus meent dat Reiling niets minder dan de “emancipator van het Nederlandse baptisme” (15) is geweest.

Het is jammer—temeer daar het boek vlot, soms meeslepend is geschreven en voorbeeldig is gedocumenteerd—dat die boude stelling niet overtuigt. Zeker, Horjus zet Reiling neer als iemand die, zij het soms behoedzaam, heeft bijgedragen aan de emancipatie van vrouwen en homoseksuelen binnen de Unie van Baptistengemeenten in Nederland (kortweg: de Unie). Emancipatie van de Nederlandse baptisten impliceert echter dat Reiling deze geloofsgemeenschap uit haar kerkelijke, theologische en maatschappelijke isolement en van “achterhaalde denkbeelden” (17) zou hebben bevrijd. Uit Horjus’ minutieuze reconstructie van diens leven blijkt eerder het tegendeel. Reilings inspanningen om de Unie (meer) aansluiting te laten vinden bij wat buiten de eigen kring omging, zijn ófwel vruchteloos gebleven, ófwel slechts na hevige tegenstand geaccepteerd en in die gevallen vrijwel altijd betrekkelijk snel weer ongedaan gemaakt. Terwijl Reiling zich in de jaren 1960 opwierp als pleitbezorger van de oecumene, trad de Unie uit de Wereldraad van Kerken en stuitten door hem geïnitieerde toenaderingspogingen tot doopsgezinden, pinksterchristenen en de Vrije Evangelische Gemeenten onder baptisten op desinteresse. Zijn ambitie om de theologiebeoefening in de Unie te verwetenschappelijkten, resulteerde weliswaar in 1958 in de oprichting van een baptistenseminarium en rond 1970 in de totstandkoming van formele banden tussen dat seminarium en de theologiefaculteit van de Universiteit Utrecht, maar werd niet alom gedeeld en keerde zich

uiteindelijk zelfs tegen hem. Verontwaardiging in de boezem van de Unie over “toenemende vrijzinnigheid” (315) aan het seminarium in het algemeen en over Reilings ruimhartige “homostandpunt” (344) in het bijzonder dwong hem er eind 1986 zelfs toe vervroegd op te stappen als seminariumrector. Dat voedde bij Reiling een “gevoel van vervreemding” (376).

Een baptistische Abraham Kuyper, in wiens spoor zich een kerkelijke achterban geestdriftig liet meevoeren, was Reiling dus allerminst. Als rector en ook door behendig en bij vlagen nietsontziend gebruik te maken van zijn netwerk—als zoon van Koop (1892-1973), de machtige voorzitter van het landelijke Unie-bestuur, en oudere broer van Romke (1924-1998), een bekende evangelist, heette hij lid te zijn van de “Reiling-maffia” (244)—was Jannes Reiling ontegenzeggelijk “dominant” (374) aanwezig in de Unie. School lijkt hij daarentegen niet of nauwelijks te hebben gemaakt. In weerwil van Horjus’ centrale these laat het leven van Reiling zich lezen als de *persoonlijke* emancipatie—als dat woord dan toch gehanteerd moet worden—van een prominente baptist. Opmerkelijk genoeg geeft Horjus dat zelf toe door te concluderen dat Reiling zich uit zijn kerkgemeenschap heeft “weggeëmancipeerd” (389). Als baptisten zich al hebben geëmancipeerd—dat wil zeggen: een bredere bedding dan de eigen kring hebben gevonden—dan is dat niet zozeer aan Reiling, als wel aan hun institutionele verankering in de begin jaren 1970 opgekomen evangelische beweging te danken.

Reiling sloeg invloeden vanuit die beweging op het Nederlandse baptisme met afschuw gade. Zelf had hij zich volgens Horjus in een “meer vrijzinnige geloofsrichting” (achterflap) ontwikkeld. Net als de karakterisering van Reiling als “emancipator van het baptisme” is ook die formulering problematisch. Onder baptisten was Reiling met zijn inzet voor vrouwelijke en homoseksuele ambtsdragers en kijk op Bijbelteksten als “gebrekkige woorden van mensen [en] goddelijke woorden” (370) zonder meer vooruitstrevend. Maar hét sjibbolet van theologische vrijzinnigheid—ontkenning van de lichamelijke verrijzenis van Jezus Christus—was niet het zijne. Integendeel, tot het einde van zijn leven vormde het “opstandingswonder” (382) het fundament van zijn geloofsleven.

Over dat geloofsleven gaat het in de biografie opvallend weinig. Horjus besteedt wel meerdere hoofdstukken aan wat in de ogen van Reilings dochters slechts “nevenfuncties” (389) van hun vader waren: een officiële positie als motorrijdende “kampeerfilosoof” (161) bij de ANWB en voorzitterschappen van de besturen van de Rekkense Inrichtingen (een verpleegoord voor psychisch ontwrichte kinderen en volwassenen) en van het Parijse *Centre du Christ Libérateur* (een hulpverleningspraktijk voor lhbt’ers). Horjus rechtvaardigt zijn keuze door te schrijven dat Reilings

buitenkerkelijke activiteiten “religieuze substantie” (389) bevatten, maar diept dat niet uit. Wat Reiling, behalve een vermeende “emancipatiedrift” (13) en, rond 1960, *jalousie de métier* ten opzichte van geloofsgenoot Jan Kiwiet (1925-2006), als gelovige dreef en als theoloog richting gaf, komt onvoldoende uit de verf. Horjus wijst de ethische theologie, Karl Barth, Wim van Unnik en vooral Gerardus van der Leeuw aan als (hervormde) invloeden op de baptist (!) Reiling—Van der Leeuws *Dogmatische brieven* (1933) hebben er zelfs voor gezorgd dat Reiling als dwangarbeider in Duitsland tijdens de Tweede Wereldoorlog naar eigen zeggen “gelovig gebleven [is]” (99)—maar hij behandelt niet of tamelijk terloops hoe hun denkbeelden doorwerkten in diens prediking en theologisch werk. Tekenend voor de relatief geringe aandacht voor de *theoloog* Reiling, is dat het de lezer pas op blz. 372 en 386 (!) duidelijk wordt dat Reiling aan de Universiteit Utrecht, naast een bijzonder hoogleraarschap Baptisme, in de jaren 1980 een aanstelling als gewoon hoogleraar Nieuwe Testament had.

Desalniettemin biedt *Wij moeten wat meer durven* een waardevol en uniek inkijkje in de ontwikkeling van een geloofsgemeenschap waarnaar weinig wetenschappelijk onderzoek is verricht. In het licht daarvan heeft Horjus er verstandig aan gedaan zich te richten op Reiling, die in het naoorlogse Nederlandse baptisme alomtegenwoordig lijkt te zijn geweest. Horjus’ grote verdienste is dat hij met zijn boek voldoende aanknopingspunten aanreikt voor een hechtere integratie van de Unie van Baptistengemeenten in de geschiedschrijving over het Nederlandse protestantisme.

Tom-Eric Krijger, Universiteit Leiden